

"Narichajte me Ishmael!"

(HYRMAN MELVIL, "MOBI DIK")

"Vsichni shtastlivi semejstva si prilichat, vsjako neshastno semejstvo e neshastno po svoemu."

(LEV TOLSTOJ, "ANA KARENINA")

"Dnes majka mi umrjala. Mozhe bi vchera, ne znam."

(ALBER KAMJU, "CHUZHDENECYT")

"Edna sutrin Gregor Zamza se sybudi sled nespokojni synishta i otkri,, che v legloto si e preobrazen v ogromno nasekomo."

(FRANC KAFKA, "PREOBRAZHENIETO")

Vsevyzmozchni nachala!

Ima li neshto po-trudno ot tova da zapochnesh njakoja kniga? Otkriesh li naj-podhodjashtoto pyrvo izrechenie, koeto e reshavashto, neshtata shte se zarazplitat ot samo sebe si, vse edno, che naj-nakraja si hvanal nishkata v zapleteno kylbo. Naj-malko trijsetina pyti zapochvah pyrvo izrechenie na tozi rykopolis. Naj-posle, sled mnogo myki, se reshih na tova:

Da rechem, che sym. obiknoven chovek, vypreki che tova ne e syvsem tochno: njama obiknoveni hora. No istorijata ne mi e otredila njakakva osobena rolja, nito pyk, uspokojavam se, e imalo uslovija za takova neshto. Nikoga ne sym drupal za njakakvo izkljuchitelno mjasto v zhivota. Tova mozhe bi e posledica ot vrozenata mi sramezhlivost i stesnitelnost, a mozhe bi i rabota na domashното mi vyzpitanie (izrasyl sym v skromno

chinovničesko semejstvo) , pri tova nikoga ne sym komandval drugi, nito pyk tova me e privlichalo. No zatova pyk drugi sa me komandvali! Po vreme na dvajsetgodishnata si sluzhba smenih nad sto shefove, sekretari, nachalnici, pomoshtnici i direktori. Te bjaha kakvi li ne. Tyrpelivo chakah da se umorjat malkite tirani ot vlastvaneto i da izcheznat ot moja zhivot. Samo kakva naivnost! Ponjakoga i dochakvah tova (umiraha ili bivaha svaleni ot dlyzhnost), no, uvi, nasledjavaha gi tozchas njakakvi mladi, podobni na tjah, bodri i otpochinali – zhadni za vlast i mogyshtestvo. Kolkoto i da e neznachitelno – gospodstvoto njama kraj! Sjakash mi bivash po-dobre s onezi, predishnite. Pyrvo, bivaha znachitelno po-vyzrastni ot mene, osven tova, mnogo ot tjah s vremeto bjaha zatlysteli, natezhali, umorili se ot vlastvane, stanali njakak si tromavi i dori dobrodushni, zashtoto se bjaha uverili, che ne zhelaja da im otnemam posta. Trjabisvashe, znachi, da chakam i tehните naslednici da se najadat, da podredjat apartamenti i kyshti, da izzhenjat decata i naj-nakraja da mirjasat... No az imam samo edin zhivot! A toj dalech ne e tolkova dylyg, che da iztrae, dokato se izredjat vsichki onezi, koito sa zhadni za vlast. Bi bilo naivno da se vjarva, che vlastta – тази prastara podpravka na istorijata – shte izchezne v njakoja kancelarija samo zatova, che sa izmisleni elektricheskite pisheshti mashini, ta korespondencijata na shefovete veche ne se prepisva s podostreno gyshe pero ot Gogolevija kolezhki sekretar ot chetirinajseti chinovničeski klas, a tova veche izvyrshva elektronna mashina IBM. I taka, vkusyt na vlastta e nevyzmozhno da se zalichi, tochno kakto godini nared ne uspjah da premahna mirizmata ot shtavena kozha ot edna kozhena shapka, vypreki che celi dve godini ja dyrzhah okachena na gvozdej na balkona, kydeto fuchaha vsichki belgradski vetrove. Kakvo li ne pravih s neja!

Dori ja potapjah, v odekolon, no shtom ja slozheh pak na glavata si, vsichki pochvaha da dushkat naokolo si, sjakash pod shapkata si krieh myrsha.

Estestveno, i vkusyt na vlastta se e prenesyl dnes v njakakyv drug plod, poluchen sled krystosvane na nauchna osnova: trudno e da se poznae, kakto otrovnata jabylyka v rycete na dyrtata veshtica, naeta ot Snezhankinata mashteha, za da se otyrve ot krasivata si zavarenichka.

Razbral tova, opitah se da se svra v njakakva svoeobrazna cherupka, v malkite si sledobedni udovolstvija (ot tri do sedem) , priel dobrovolnata mimikrija na taka narechenija "malyk chovek", makar che, dori i sluchajno, nikoga ne sym se chuvstval malyk! Naivno vjarvah, che vypreki vsichko e vyzmozhno da se zapazi njakakyv taen lichen zhivot, do kojto drugite njama da imat dostyp. Dobre. Shte otrabotja polovinata ot denja ot sedem do tri, shte izpylnja poslushno vsichko, koeto se iziskva ot mene, no tam, kydeto otivam sled tova – tam najposle shte byde taka, kakto na mene mi se iska. Vjatyir i mygla!

V nachaloto, dokato chovek e oshte mlad, ima chuvstvoto, che rabotata v kancelarijata, v kojato sluchajno se e ozoval, e vremenna. Kolko vreme ima pred nego! Ako njakoj mu kazhe togava, che vsichki godini do pensija shte prekara v plesenjasalata staja, na sedmoto bjuro vljavo ot vratata, s oshte devetima neshtastnika, ili njama da povjarva, ili tozchas shte se obesi. A eto che mnozinstvoto ot horata po gradovete taka dochakva starostta si. Kakvo gi zadyrzha li? Nadezhdata, che njakoj den vse pak shte se izmyknat. A i togava, kogato chovek, prestane da tai kakvato i da e nadezhda odnosno sebe si, ostava mu nadezhdata, che vse pak decata mu shte se izmyknat. A tova vse oshte e neshto! No idva mig, v kojto chovek neochakvano se zapitva: s kakvo izobshto se e provinil, che da byde osyden na tolkova dylga katorga? Kakvo e pregreshil, pred kogo e tolkova

vinoven, che prez vsichki tezi godini da strada zaradi neizvesten grjah?

Ot druga strana, ostava mu vse po-malko vreme za onova malko tajno ubezhishte. I kogato se dobere do nego, njakakva gorchivina zapochva da trovi тази trudno izvojuvana, skrishna svoboda – tajnoto skrivalishte ne mu predlaga poveche nikakvo udovolstvie.

Decata, zaradi koito uzh se e zhertval, veche sa porasnali i si imat svoje grizhi. Edno po edno zaminavat ot kyshti, v zhivota, bez da zabelezhat nashite zhertvi. Chuvstvame, che naprazno sme se byhtili. Mozheli sme da bydem tova ili onova, mozheli sme vsichko, a sme se syglasili na porjadychnost, poslushanie – na dobrovolna posredstvenost!

Da me ubijat, no ne bih si pozvolil sled chetvyrt vek blyskane po kancelariite da izvadja njakakvo generalno zakljuchenie ili, ne daj si bozhe, da davam syveti na onezi, koito sa ostanali i prodylzhavat da gnijat tam. Izipisani sa tonove bumagi za bjurokracijata i administracijata, a sa gi pisali hora mnogo po-umni ot mene, i kakvo? Ot taka chestite obvinenija i spomenavane na vsjaka krachka, dumata bjurokracija e izgubila vsjakakyv smisyl, syshto kakto komarite stanaha ustojchivi na de-de-teto!. A tja tova e i celjala! Hitra e. Stoglava. Koj se plashi dnes naprimer ot Baba Jaga? Vari ja, pechi ja, bjurokracijata prodylzhava da izmychva i trovi svoje zalozhnici – sluzhitelite. Vsichki, koito pishat za neja, predlagat golemi reshenija, razchepkvat ja njakyde izotgore ili odstrani, vse edno, bez. da si priznajat dori za mig, che prez cjaloto vreme se chuvstvat nejni zhertvi! Diagnozata e syvyrsheno tochna – samo che pacientite prodylzhavat da si umirat! Specialistite pyk biha zhelali edna po-dobra, po-efikasna i po-syvyrshena administracija, kojato njama da izostava ot vremeto si, no tova, che njakoj e prinuden da kree cjal zhivot ot sedem do tri nad syvsem nenuzhni i

bezsmisleni dela, zabraven i ot boga, i ot horata v polumrachnata kancelarija, tova njakak si se razbira ot samo sebe si.

Sled, vsichki tezi umni knigi znachi, ne mi ostava nishto drugo, osven (shtom veche sym zatynal do gusha) da izsledvam i prouchvam, vyrhu sebe si cjalata тази работа, syshto kakto onezi ucheni, koito sami vkarvali novootkriti serumi vyv venite si s risk da zaboletat ot holera, predi da uspejat da pomognat na kogoto i da bilo.

Da se vpusna v takova neshto mi pomognaha, priznavam, njakolko shtastlivi obstojatelstva. Oshte ot malyk obichah knigite i druzhah s tjah. Kolko pyti pokojnata mi majka (Bog da ja prosti!) izdyrivashe ot rycete mi njakoj roman, ta dori otvyrtashe i krushkata, samo i samo da prestana da cheta! Povyrazstnite zheni po onova vreme vjarvaha, che ot chetene se razvaljat ochite, bez da misljat kolko se razvalja celijat chovek, kogato izobshto ne chete! Za kakvo sa mu togava zdravi ochi?

I taka, vinagi sys sebe si na работа mykneh po njakoe knizhle. Videli, che se vyzpolzvam ot vseki svobodnen moment da procheta neshto, kolegite mi ot kancelarijata chesto se obryshtaha kym mene za syvet pred njakoj praznik ili nechij rozhden den koi knigi da kupjat i kyde shte gi namerjat po-evtini. Znaeh vsichki mesta iz grada, kydeto na polovin cena mogat da se namerjat oshte novi izdaniya. Tyj kato vsichki chudaci, koito obikaljat antikvarnite knizharnici, se sblichavat sled vreme, dokato prehvyrljat kupishta knigi s nadezhdata, che sluchajno shte se natyknat na neshto unikalno, ne mi beshe trudno da si spechelja izvesten avtoritet v tozi gore-dolu zatvoren kryg i da se zapoznaja s mnogo hora, koito zhivejat ot knigata. Tolkova se specializirah v тази работа, che uspjavah da izrovja redki neshtica, pechatani oshte predi vojната, koito sled tova izobshto ne sa prepechatvani, da predugadja iztegljaneto na njakoi izdaniya, a njakolko pyti dori i da kupja po dva-tri

ekzempljara ot kniga, kojato chas po-kysno bivashe zabranena i konfiskuvana ot knizharnicata. Edin den mi poveriha da systavja biblioteka na ZUKID. Imahme zala za oficialni zasedanija, v kojato njakakyv mnogoobeshtavasht arhitekt sluchajno predvidil cjala stena s prazni polici, ta trjabvashe s neshto da bydat zapylneni, za da se snimat pred tjah shefovete, kogato davat intervjuta. Kakva chudesna rabota! Bjaha mi otvyrzani rycete i za otpusnatite pari uspjah da zakupja dva pyti poveche knigi, otkolkoto kojto i da bilo drug.

Zashto govorja za tova li? Zashtoto knigite, koito vnimatelno chetjah, mi pomognaha po-dobre da razbera neshtata, koito vizhdah sys sobstvenite si ochi prez chetvyrtvekovnata si rabota v kurierskata sluzhba na ZUKID. Tyj kato samo edin kurier znae kolko kancelarii ima v tozi grad i kolko si prilichat edna na druga! Ako imam kysmet da iztyrpja i pochteno da zavyrsha tezi zapiski, mozhe bi shte mi se udade vyzmozhnostta da otkrija pyt do syrceeto na bjurokratskoto chudovishte, koeto tupti, zakljucheno zad sedem priemni kancelarii, sedem sekretarski preddverija, sedem tapicirani vrati i sedem sekretni bravi s shifyr v edin kabinet.

Kakvo celja s tozi skromen rykopis, ako njakoga se sдобie s korici i stane kniga, v koeto napravo se symnjamam? Nishto drugo, osven da pokazha chinovnicheskata glupost, onezi, koito trovjat zhivota na moite bratja – sluzhiteli vseki predobed! Iskam da znajat, che vniknah v tjah! Tazi kniga zatova e prednaznachena za chetene ot poluotvoreno chekmedzhe (tyj kato e i pisana za chekmedzhe), v koeto mozhe nezabeljazano da izchezne vseki mig, shtom se pojavi njakoj, pylnen shefovski fazan, njakoj, pred kogoto trjabva da se prestruvash, che postojanno, predano izvyrshvash kancelarskata rabota. Knigata togava, naistina, shte izchezne, no ne i smehyt – edinstvenijat

nachin, kojto ni e ostanal da se borim sreshtu bezsmislenija zhiivot.